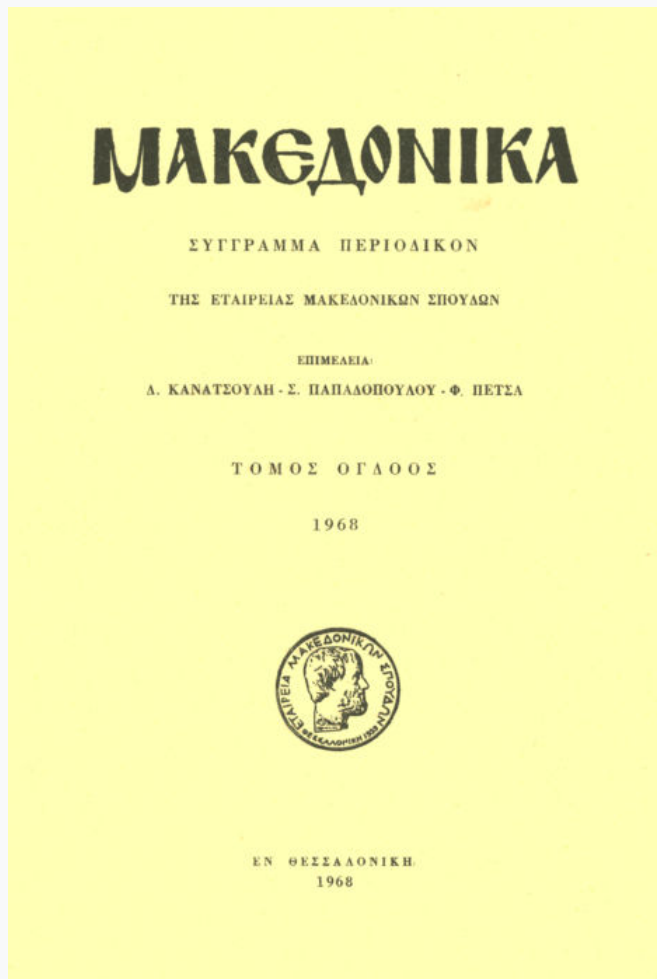


## Makedonika

Vol 8, No 1 (1968)



### Οι "χαλασμοί" της Σελίτσης (Ερατύρας)

Αθανάσιος Γιομπλάκης

doi: [10.12681/makedonika.301](https://doi.org/10.12681/makedonika.301)

Copyright © 2014, Αθανάσιος Γιομπλάκης



This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

### To cite this article:

Γιομπλάκης Α. (1968). Οι "χαλασμοί" της Σελίτσης (Ερατύρας). *Makedonika*, 8(1), 75–92.  
<https://doi.org/10.12681/makedonika.301>

## ΟΙ «ΧΑΛΑΣΜΟΙ» ΤΗΣ ΣΕΛΙΤΣΗΣ (ΕΡΑΤΥΡΑΣ)

Μεταξύ των πολλών και ποικίλων παραδόσεων των κατοίκων της ιδιαιτέρας μου πατρίδος Ἐρατύρας (Σελίτσης)<sup>1</sup> ἐπιζῆ και μία, ἥτις ὀμιλεῖ περὶ ἑνὸς «χαλασμοῦ» τῆς κωμοπόλεως. Ὁ χρόνος ὁμως καθ' ὃν ἔλαβε χώραν οὗτος εἶναι συγκεκριμένος. Οἱ μὲν λέγουσι, ὅτι ἐγινε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ, οἱ δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἁλῆ πασᾶ και ἕτεροι τοποθετοῦν τὸν «χαλασμόν» κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Τοῦτον συνδέουν μάλιστα και μὲ γεγονότα ἄλλα κοινωνικῆς σημασίας, ὡς τὴν μετανάστευσιν ἑκατὸν οἰκογενειῶν εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, και μάλιστα εἰς Βιέννην, και ἐτέρων ἑκατὸν πενήκοντα εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἐκ τῆς ἐρεύνης διαφόρων ἀρχείων, ἐκ τῆς μελέτης διαφόρων ἐνθυμήσεων και ἄλλων κατεσπαρμένων πληροφοριῶν και ἐκ τῆς συγκρίσεως τούτων μεθ' ἐτέρων ἱστορικῶν γεγονότων διεπιστώσαμεν τὰ ἐξῆς: Ἡ κωμόπολις αὕτη πολλάκις μὲν ἐλεηλατήθη και ἐδοκιμάσθη δεινῶς ὑπὸ ἐπιδραμόντων Τουρκαλβανῶν Γκέκῆδων κατὰ τὸν 18ον και 19ον αἰῶνα, δύο ὁμως φορές ἐδηώθη και κατεστράφη ὀλοσχερῶς διασκορπισθέντων τῶν τέκνων τῆς πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Ἐκ τῆς ἀρχαίας «χαλασμοῦ» ἔλαβε χώραν τὸ 1774, ὡς τοῦτο διέσωσε μέχρις ἡμῶν γραπτὴ μαρτυρία, ἀλλὰ και ὡς τὸ ἐπιβεβαιῶ ἢ προφορικὴ παράδοσις. Τὸ ἔγγραφον τεκμήριον εἶναι μία ἐνθύμησις ἐπὶ φύλλων βιβλίου λόγων τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ. Ταύτην εὑρομεν εἰς τὰ κατάλοιπα τοῦ ἐκ πάπου θείου μας Γαβριὴλ Γκαντῶνα, τοῦ χρηματίσαντος ἐπὶ τεσσαράκοντα περίπου ἔτη ἡγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Ἐρατύρας. Ἡ σπουδαιότητι αὕτη διὰ τὴν τοπικὴν ἱστορίαν ἐνθύμησις, τὴν ὁποίαν φυλάσσω εἰς τὸ ἀρχεῖόν μου, καταλαμβάνει τὰ περιθώρια δύο σελίδων, τῶν ρπ' και ρπα'. Ἡ γνησιότητις τῆς πολυτίμου ταύτης μαρτυρίας ἐπαληθεύεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ὑπογράφων ταύτην Καλλίνικος εἶναι πρόσωπον ὑπαρκτόν, μοναχὸς ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου και μάλιστα ἀδελφὸς τοῦ τότε ἡγουμένου Νεοφύτου. Πληροφορεῖ λοιπὸν ἡμᾶς ὁ Καλλίνικος, ὅτι τὴν 1ην Ἀπριλίου τοῦ 1774, ἡμέραν Δευτέραν, εἰσήλθον εἰς τὴν Σελίτσαν πέντε μπουλουκ μπασιάδες μετὰ τῶν ζορμπάδων των. Δὲν ἀναφέρει, ἐὰν οἱ κάτοικοι προέβαλον ἔνοπλον ἀντίστασιν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ ἐπιδρομεῖς

1. Εἰς ὅλα τὰ ἔγγραφα ἀναγράφεται Σέλιτζα: τὴν κατάληξιν τσα (Σέλιτσα) τὴν συναντῶμεν μετὰ τὸ 1850.

ἐπυρπόλησαν ἑκατὸν τέσσαρα καταστήματα καὶ οἰκίας, ἐφόνευσαν ἀνθρώπους καὶ προέβησαν εἰς βιαιότητος καὶ πρωτοφανεῖς ἀγριότητος, ὑποθέτομεν, ὅτι οἱ κάτοικοι ἐπολέμησαν ἐναντίον τῶν εἰσβολέων. Ὁ ἐνθυμησιογράφος ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιδρομέων εἰς δύο καὶ ἡμισυ χιλιάδας. Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται ὑπερβολικός, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν καὶ τοὺς ὑπερασπιστάς τοῦ τότε κεφαλοχωρίου. Ὁ ἀπολογισμὸς ἐκ τῆς καταστροφῆς ὑπῆρξεν ἢ πυρπόλησις ἑκατὸν τεσσάρων οἰκημάτων, ἐν οἷς καὶ διάφορα ἐμπορικά καταστήματα, ἢ καταλήστευσις ὀλοκλήρου τῆς κωμοπόλεως: «ἐπίραν βιὸς πολλὴν φορτία ἀμέτρητα», ἐφόνευσαν ἀνθρώπους καὶ ἔλαβον ὡς «σκλάβους» ἕνδεκα ἄνδρας. Οἱ ἄτακτοι ζορμπάδες ἐκδικούμενοι τοὺς Σελίτσιεῖς ἐπυρπόλησαν καὶ δύο ναοὺς, τὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων<sup>1</sup>. Ὁ δεῦτερος ναὸς ἐπανεκτίσθη βραδύτερον καὶ σώζεται μέχρι σήμερον, ὁ πρῶτος δὲν ἐκτίσθη ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως.

Κατὰ τὴν προφορικὴν παράδοσιν ὁ «χαλασμὸς» ἔγινεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ. Διατηρεῖ δὲ ἡ εὐλάβεια τῶν κατοίκων μέχρι σήμερον τὰ κατωτέρω περίπου λόγια τοῦ ἄνευ παραλλαγῆς τοῦ νοήματος: «Νὰ μὴ φοβᾶσθε, τὸ χωριὸ σας τὸ ἔχει ἡ Παναγιά στὸν κόρφο της. Θὰ ἔλθῃ καιρὸς ποῦ θὰ μαζευθοῦν ἐννιά χωριά καὶ θὰ σωθοῦν εἰς τὰ βουνά σας». Ὁ φλογερὸς ἱεραπόστολος, ὁ ἀναζωπυρώσας τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν καὶ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν ραγιάδων Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, διήλθεν ἐκ Σελίτσης κατὰ τὴν τρίτην ἱεραποστολικὴν περιοδεῖαν, ἦτοι περὶ τῆ 1776. Δύο ἔτη δηλαδὴ μετὰ τὸν «χαλασμόν».

Τὰ συνταρακτικὰ γεγονότα ἦσαν ἀκόμη πρόσφατα, τὰ δὲ ἐρείπια καὶ αἰ πάσης φύσεως ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καταστροφῆς δὲν εἶχον ἀποκατασταθῆ. Οἱ αἰχμαλωτισθέντες, οἱ φυγάδες, ἢ ἐρήμωσις καὶ ὄλα τὰ ἐκ τῆς εἰσβολῆς ἐναπομείναντα δεινὰ, ἀνανέωνον εἰς τὴν μνήμην τὰς ἀπαισίας ἐκεῖνα σκηνάς, ὁ δὲ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία ἦσαν διάχυτα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Σελίτσης. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἀνωτέρω, νομίζομεν, ὅτι δίδεται ἐξήγησις εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Κοσμά: «Νὰ μὴν φοβᾶσθε, τὸ χωριὸ σας τὸ ἔχει ἡ Παναγιά στὸν κόρφο της». Εἶναι λόγοι παρηγορίας, λόγοι ἐνθαρρυντικοὶ καὶ ἀπεσκόπου εἰς τὴν ἀνάκτησιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν κατοίκων.

Ἡ αἵματηρὰ αὕτη καταστροφή εἶχεν ἐπιπτώσεις σημαντικὰς ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς κωμοπόλεως. Πρὸ τῆς καταστροφῆς δὲν εἶχεν αὕτη χαρακτηρὰ ἀπλῶς γεωργοκτηνοτροφικόν, ἀλλὰ ἦτο ἐν μικρὸν βιοτεχνικόν καὶ ἐμπορικόν κέντρον. Τὴν ἀκμὴν τῆς ταύτην ὄφειλεν εἰς τὴν μετανάστευσιν πρὸς τὴν Βενετιαν καὶ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην. Τὰ ἀρχοντικά σπιτία μὲ τὸν ἰδιάζοντα ρυθμὸν τῶν ἐκτίσθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὡς τοῦ Κεχαγιά τὸ 1711 καὶ τὸ ἀρχοντικὸν τῆς Λαζαρίδαινας τὸ 1732.

1. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 1 (Ενθύμησις τοῦ πρώτου χαλασμοῦ).

Οἱ Σελίτσεις ἔφερον κεφάλαια ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἀνέπτυξαν σπουδαίας βιοτεχνίας εἰς τὴν μικρὰν τῶν πατρίδα. Μετήρχοντο τὸ ἐμπόριον τῶν ἐπεξεργασμένων δερμάτων, τοῦ κρόκκου, ὅστις ἐκαλλιεργεῖτο εὐρέως εἰς ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν, τῶν βαμμένων νημάτων καὶ ἄλλων προϊόντων κτηνοτροφικῶν, ἐρίων καὶ ἐριούχων ὑφασμάτων. Εἰσήγον δὲ ἐξ Εὐρώπης διάφορα ὑφάσματα μεταξωτὰ καὶ ἄλλα πολύχρωμα ἐριούχα (στόφες), εἶδη πορσελάνης καὶ κρυστάλλου, ἔργα ξυλογλυπτικῆς καὶ γυναικεῖα κοσμήματα πολύτιμα. Ἐξ αὐτῶν διατηροῦνται πολλὰ καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Ὁ «χαλασμός» ὁμοῦς κατέστρεψεν ἐντελῶς τὴν ἀστικήν τάξιν. Τὰ καταστήματα μὲ τὰ εἰς εἶδη ἐμπορικὰ κεφάλαια διηρηπάγησαν καὶ ἐπυρπολήθησαν, οἱ ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν ἢ ἐκακοποιήθησαν καὶ οἱ δυνάμειοι νὰ μεταναστεύωσι ἢ νὰ ζητήσωσιν ἄσυλον ἀλλαχοῦ, τὸ ἔπραξαν. Οἱ ἐναπομείναντες καὶ ἀνασυγκροτήσαντες τὴν κώμην ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν συνδεδεμένοι μετὰ τῆς γῆς, οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ κτηνοτρόφοι. Οἱ τεχνίται, οἱ βιοτέχναι καὶ οἱ ἐμπορευόμενοι μετηνάστευσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκτὸς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ Αὐστρίαν, ἔνθα ὑπῆρχον ἀθηραὶ παροικίαι Δυτικομακεδόνων καὶ ἔξω πολλοὶ Σελίτσεις ἐν εὐημερίᾳ. Ἡ κοινότης Gyala τῆς Οὐγγαρίας ἠρίθμει 10 οἰκογενεῖας ἐκ Σελίτσας τὸ 1769<sup>1</sup>. Εἰς τὰ μεγαλύτερα κέντρα ὑπῆρχον περισσότεροι, εἰς δὲ τὴν Βιέννην ὑπῆρχε παροικία Σελίτσειων γνωστῆ<sup>2</sup>.

Ἐν Σελίτση κατεστράφησαν τὰ περίφημα βυρσοδεψεῖα (νταμπακλιά), τὰ ὅποια ἦσαν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν κατὰ τὴν παράδοσιν, ἅπασαι αἱ βιοτεχνίαι ἔσβησαν καὶ ἡ ἐμπορικὴ τάξις ἐξηφανίσθη. Ὅταν δὲ ὕστερα ἀπὸ τριάκοντα ἔτη διήλθε τῆς Σελίτσας ὁ Ἄγγλος περιηγητῆς Will. Leake, διεπίστωσεν ὅτι ἄλλοτε διέμενον ἐν αὐτῇ πολλοὶ ἔμποροι, οἱ ὅποιοι μετηνάστευσαν εἰς Γερμανίαν<sup>3</sup>.

1. Σ π. Λ ά μ π ρ ο υ, Ἔρευναι ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις καὶ ἀρχεῖοις Ρώμης, Βενετίας, Βουδαπέστης, Βιέννης. «Νέος Ἑλληνομνήμων» τ. 18 (1924) 377 κέ.: «5 Δεκεμβρίου 1769 in Oppido Gyala. Buz Georgius, Buz Lazarus, Exor Nicolaus, Koszta Demetrius, Nyico Johannes, Nyico Ceorgius, Radovicz Georgios, Radovicz Georgios (ἕτερος), Radovicz Nikolaus, Radovicz Joanne». (Ἄπαντες κατήγοντο ἐκ Σελίτσας). Βλ. ἐπίσης Σ π. Λ ά μ π ρ ο υ, Σελίδες ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Οὐγγαρίας καὶ Αὐστρίᾳ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. «Νέος Ἑλληνομνήμων» τ. 8. (1911) 257-300.

2. Ἰωάν. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσας (Ἐρατοῦρας), Ἀθήναι 1939, σ. 75. Γ. Λυριτζῆ, Αἱ Μακεδονικαὶ κοινότητες τῆς Αὐστρουγγαρίας ἐπὶ τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1952, σ. 9.

3. Will. Leake, Travels in Northern Greece, London 1835, τ. 1, σ. 317: «Sélitzza formerly contained many Greek merchants trading to Germany, but having fallen into the hands of the Vezir Aly, it has been abandoned by them».

Ὁ δεύτερος «χαλασμός» ἔλαβε χώραν ὕστερα ἀπὸ πενήκοντα ἀκριβῶς ἔτη, τὸ 1824. Κατ' αὐτὸν δὲν ἔχομεν μαρτυρίας, ὅτι ἐχύθη αἷμα, οὔτε ὅτι ἐσύρθησαν ἄνθρωποι εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὰς καταστροφὰς καὶ τὸν ἐκπατρισμὸν ὑπῆρξαν ἴσως μεγαλύτερα. Βάσει τῶν διασωθέντων γραπτῶν στοιχείων ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς ἄλλας πληροφορίας θὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν περιγραφὴν τούτου.

Ἡ Σέλιτσα τὸ 1804 περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἐγένετο τσιφλίκι του. Ὄταν δὲ τὸ 1806 διήλθε τῆς κωμοπόλεως ὁ Γάλλος περιηγητὴς Rouqueville εὔρε ταύτην κώμην τριακοσίων οἰκογενειῶν<sup>1</sup>. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς τὸν Μάϊου τοῦ 1820 ἐκηρύχθη ἔνοχος προδοσίας καὶ ἐξεστράτευσαν ἐναντίον του τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα. Τὰ μέρη τῆς Δυτικῆς Μεκεδονίας ἀπηλευθερώθησαν ἐκ τῆς ἐπικυριαρχίας τοῦ Ἀλῆ καὶ ὑπῆχθησαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ σουλτάνου. Ἡ Σέλιτσα μετὰ πολλῶν ἄλλων κωμοπόλεων περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ στέμματος (ἰμλιάκ χουμαγιούν). Οἱ κάτοικοι δὲν εἶχον κυριότητα ἐπὶ τῶν κτημάτων των καὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν τούτων ἐπλήρωνον ἐνοίκιον εἰς τὸ τουρκικὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ὀρησκευμάτων. Δὲν κατεῖχον τίτλους ἰδιοκτησίας (ταπι) καὶ αἱ μεταξύ των ἀγοραπωλησίαι ἐγένοντο ἄνευ προσελεύσεως ἐνώπιον τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν. Ἐκτὸς τοῦ ἐγγείου τούτου φόρου ἐπλήρωνον οἱ ραγιάδες Σελιτσειεῖς καὶ ἕτερον φόρον ἐπὶ τῆς ἐσοδείας, τὴν δεκάτην (össur). Ἐπὶ πλέον τῶν δύο τούτων ἐπισήμων βασικῶν φορολογιῶν ἐπλήρωνον καὶ ἄλλας ἐκτάκτους εἰς διάφορα ταμεῖα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Αἱ ἑκτακτοὶ αὗται φορολογίαι ἀπεσκόπουσαν εἰς τὴν καταλήστευσιν κυρίως τῶν τεχνικῶν καὶ τῶν ἐμπορευομένων. Τοιαύτη φορολογία ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Σελιτσειεῖς τὸ 1822 ἐκ 3.500 γροσίων καὶ τὸ 1823 ἐκ 1.500 γροσίων ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου τοῦ Τζομαγιά Καζασή, διότι τοῦτο «ἔχει χρεῖαν διὰ τὸ δυσβάστακτον καὶ ἀνικονόμιτον τοῦ ἵνταρέ του»<sup>2</sup>. Πρέπει νὰ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ τὰ ἔξοδα τῶν διαφόρων ἐσωτερικῶν ἀναταραχῶν καὶ πολεμικῶν συγκρούσεων ἐκάλυπτον διὰ ἐκτάκτου φορολογίας ἐπὶ τῶν ραγιάδων. Ἡ ἔξαντλητικὴ ὁμως ἀφαίμαξις παντὸς οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἀτάκτων τουρκαλβανικῶν ὀρδῶν τῶν Γκέκηδων, αἵτινες περιεφέροντο ἀνὰ τὴν ὑπαιθρον διὰ τὴν ἀσφάλειαν δῆθεν, ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα διὰ νὰ χρηματισθῶσι καὶ καταληστεύσωσι τοὺς ραγιάδες. Οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ ἅμα τῇ προσεγγίσει γκέκικης συμμορίας ἐπλήρωνον εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν χρηματικὰ ποσά, διὰ νὰ μὴ στρατοπεδεύσωσιν οἱ ἄνδρες τῶν ἐντὸς

1. Fr. Rouqueville, Voyage dans la Grèce, Paris 1826, τ. 2, σ. 420: «à gauche Sélitza, bourg de trois cents familles grecques réunies, à titre de tchiftlik, aux domaines du visir Ali Pacha de Janina».

2. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 3.

τοῦ χωρίου αὐτῶν. Διεσώθη κατάστιχον εἰς τὸ Ἄρχεῖον τοῦ Ἐρατυρέως κ. Ζήση Τσοτσούλα, ἐν τῷ ὁποίῳ καταγράφεται «τὸ ἐξόδον τῆς χώρας». Μεταξὺ τῶν ἐξόδων, τῶν πρὸς διαφόρους σκοποὺς κοινωφελεῖς διατεθέντων, συμπεριλαμβάνονται καὶ δαπάναι ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας τῆς κωμοπόλεως: «*Τὸν Ζαμπίτην ὅπου ἔδωσεν ὄντας ἐπήγην στὸ Καλιάρι . . . Γρσο. 43 τὸν καβασιν ὅπου ἦτον στὸ λιόλιο κοιμημένος κι γύρισαν τὸ ἀσκέρι διὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα μὲ διακόσια ἐβδομήκοντα γρόσια ἔδωκεν αὐτὸς δι αὐτὰ τὰ ἄσπρα . . . . . 37 τὰ ἔπιπλα τὰ ἔδωσεν ὁ χατζῆς τοῦ τοπετζῆ . . . . . 233*»<sup>1</sup>.

Διὰ τὴν λάβην ὁ ἀναγνώστης μίαν ἰδέαν περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης φορολογικῆς ἀναρχίας καὶ αὐθαιρεσίας κατὰ τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν ἐποχὴν καὶ περὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν κατακτητῶν ἔναντι τῶν ραγιάδων, μεταφερόμεν αὐτολεξεῖ μίαν ἐνθύμησιν τοῦ ἐξωφύλλου Μηνιαίου ἐκδόσεως Βενετίας 1625, τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς ὁμώνυμου Μονῆς τῆς ὁμόρου Φλαμουριάς. Ὑπάρχει μία ἀνακρίβεια εἰς τὴν χρονολογίαν, ἥτις εἶναι μᾶλλον σφάλμα τοῦ ἀπλοικοῦ ἐνθυμησιογράφου: «1820 φεβρουαρίου 6. ἔδω σιμαιονομαί τὸν χαλάσμων του μερχούμαί<sup>2</sup> Ἄληπασα καὶ μεταίπετα ἐσίκωσεν ὁ Μωρέας καιφαλη καὶ ἐσιναχτήκαν ἀσκαίρια μαιγάλα καὶ ἐγάλασαν τὴν Νάγωστα καὶ σκλάβοσαν τοσι χηλαδης καὶ ἡμς δοκήμασμαι τόσα βάσασα καὶ κενδηνος ἀπὸ τὰ στρατεματα καὶ τὸ περισοτηρων απ τοὺς γεγηδες καὶ ἐπίραν τόσφ βηον ἀπο τὸ μοναστήρη τῆς ἁγίας Παρασκαιβης ἐγωμαινευοντας ὁ πανοσιότατως κηρ Κηπριανὸς ἀπο Κηπρο καὶ ἤχεν ἐκζανακαινίσι τὸ μοναστηριον ἐκ θεμελήου καὶ ἐπισιν καὶ τὸ ξαναεῦχασιν ἐος φένηται τὴν σίμαιρον καὶ τόσα τραβίξαμαί ὅπου μας ἔδησαν καὶ δαρμούς ἐδοκημασμαι καὶ τζερεμὲν ἐδοσμαι καὶ φηλαγαμαί τα ορμανια ἐοσον να περασον τα ασκεργια καὶ ὁ Θεὸς να μας γλετοσι ἐὸς τὸ ταίλος καὶ νὰ δόσι ὁ Θεὸς νισάφ τὴν Τορκία»<sup>3</sup>.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821 ἐπεβλήθη εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Σελίτσης βαρυτάτη φορολογία ἐκ ποσοῦ τεσσαράκοντα χιλιάδων γροσίων. Τὸ ποσὸν ἦτο μέγα, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε τρόπος ἀποφυγῆς τῆς πληρωμῆς ἢ οἰασδήποτε ἄλλης ἀντιδράσεως, δι' ὃ καὶ ἀπέστειλον μέρος τῶν αἰτηθέντων, ἦτοι πέντε χιλιάδας γρόσια<sup>4</sup>. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπεβλήθη καὶ ἕτερα ἔκτακτος φορολογία ἐκ τριῶν χιλιάδων πεντακοσίων γροσίων εἰς τὴν κωμόπολιν ὑπὲρ τοῦ

1. *Τὸ ἐξόδον τῆς χώρας*. Κατάστιχον ἔτους 1823 Ὀκτωβρίου ἕως 1824 Φεβρουαρίου 25. Ἄρχεῖον Ζήση Τσοτσούλα, Ἐράτυρα.

2. *Μερχούμης* = μακαρίτης.

3. Μ. Κ α λ λ ι ν δ ῆ ρ η, Γραπτὰ Μνημεῖα ἀπὸ τῆ Δυτικῆ Μακεδονία χρόνων τουρκοκρατίας, Πτολεμαῖς 1940, σ. 23.

4. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 2.

μπιζιλχανέ<sup>1</sup> τοῦ Τζομαγιά Καζασή. Τὸ ποσὸν τοῦτο κατεβλήθη μὲν, ἀλλὰ αἱ διαμαρτυρία τῶν κατοίκων ὑπῆρξαν ἔντονοι. Περί τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1822 ἡ Σελίτσα ὑπέστη μίαν λεηλασίαν μεγάλης ἐκτάσεως ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Μαζούτη Σρόπολι, ἀξιωματοῦχου Τουρκαλβανοῦ. Οὗτος διήλθεν ἐπιδρομικῶς δι' ὅλων τῶν ἀκμαζουσῶν κωμοπόλεων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἐπὶ κεφαλῆς δύο χιλιάδων ἀνδρῶν, διὰ νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς πληθυσμούς καὶ μὴ ἐπαναστατήσωσι<sup>2</sup>. Εἰκάζομεν ὅτι, μετὰ τὴν λεηλασίαν τοῦ Σρόπολι, πολλοὶ κάτοικοι, καὶ κυρίως οἱ δυνάμενοι, ἔφυγον πρὸς διάφορα σημεῖα τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας καὶ πρὸς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην. Ταύτην τὴν εἰκασίαν τεκμηριούμεν ἐπὶ τοῦ κατωτέρω γεγονότος. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ ἐπομένου ἔτους 1823 τὸ Διβάνι τῆς Ρούμελης ἐζήτησε ἔκτακτον φόρον ὑπὲρ τοῦ μπιζιλχανέ τοῦ Τζομαγιά Καζασή, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην μὲ κάποιαν περίσκεψιν καὶ συγκατάβασιν: *«τὰ βαρη τὰ ἐδικα σας κατὰ μέρος, τω ὄντι πολλὰ εἶναι διὰ τοῦτο καὶ γνωρίζοντάς τα, σας ἐκατεβάσαμε καὶ περισσότερα ἀπὸ ἕμισιν τὸν ὅπου εἶχατε δώσει τὸν ἀπερασμένον χρόνον δια τὴν ἴδιαν υἰόθεσιν»*<sup>3</sup>.

Οἱ κάτοικοι ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀφορήτου ταύτης καταστάσεως ἐνήργησαν, ὅπως ἀπαλλαγῆ ἡ πατρίς των τοῦ ἰσχύοντος τρόπου φορολογίας. Ὅλαι αἱ φορολογικαὶ τῶν ὑποχρεώσεις διενεργοῦντο διὰ τῶν ἀρχῶν τῆς Καστοριάς, ἔνθα ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ ἐπάρχου (καϊμακάμη). Οἱ Σελίτσιεῖς ἀνέθεσαν τὴν ὑπόθεσιν εἰς ἰσχυρὸν Μωαμεθανόν, ὅστις ἐνήργησε καὶ ἐπέτυχε τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐπιδιώξεων τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσης. Εἰς τὸ ἐξῆς ὅλαι αἱ φορολογικαὶ τῶν ὑποχρεώσεις θὰ διενεργοῦντο δι' ἑτέρου τρόπου: *«Του χοργιὸ σας τούβγαλα ἀπὸν τὴν Καστοναγιά μὲ φηρμανὶ ὑψηλὸν καὶ μὲ πογυουρτὴ του σερασκέρ; αφέντη μας καὶ ἀπὸν τώρα καὶ δὴ οὐλὰ τὰ δουσιματά σας θέλον γίνοντη μὲ του μασηρητη μου»*<sup>4</sup>, γράφει ὁ ἰσχυρὸς Τούρκος, ὅστις ἀνέλαβε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς Σελίτσης.

Τὴν 27ην Δεκεμβρίου 1823 ἐστάλη μπουγιουρουλδι ἀπὸ τὸ Διβάνι τῆς Ρούμελης, διὰ τοῦ ὁποίου ἐζητεῖτο ἡ καταβολὴ 31.000 γροσιῶν. Τὰ χρήματα ταῦτα ἀγνοοῦμεν ἐὰν ἦσαν ὑπόλοιπον τοῦ παλαιοῦ χρέους ἢ νέα τις φορολογία ἐκ τοῦ τρόπου ὁμοῦ, δι' οὗ ἀπητεῖτο ἡ εἰσπραξις, συνάγομεν τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα: Τὸ χρηματικὸν τοῦτο ποσὸν ἐζητήθη πολὺ ἐνωρίτερον τοῦ Δεκεμβρίου, οἱ πτωχοὶ ὁμοῦ κάτοικοι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ καταβάλωσι τὸ ποσὸν λόγφ τῶν προηγηθέντων γεγονότων καὶ ἐζήτησαν προ-

1. Μπιζιλχανές = ταμεῖον.

2. Ν. Φιλίππιδου, Ἡ ἐπανάστασις καὶ καταστροφὴ τῆς Ναούσης, Ἀθήναι 1881, σ. 82 - 83. Ἰ. Α. Β. Λ. Α. Ζ. Α. Ρ. Ο. Υ. Σιάτιστα. «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» τ. Γ', Ἀθήναι 1910, σ. 147, 148.

3. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 3.

4. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 4.

θεσιμίαν. Ἐπειδὴ ὁμως αὕτη ἐξέπνευσεν, ἀπέστειλε τὸ Διβάνι τὸ μπουγιου-ρουλδί τὴν 23 Δεκεμβρίου 1823. Διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου γνωρίζει τὸ Διβάνι πρὸς τοὺς ραγιάδες τῆς Σελίτσης, ὅτι ἡ εἰσπραξις τοῦ ὀφειλομένου ὑπ' αὐτῶν ποσοῦ ἀνετέθη εἰς ἑννέα μπουλοῦκ μπασιάδες, πρὸς τοὺς ὁποίους τὸ Διβάνι ὄφειλε τοὺς μισθοὺς των. Εἰς περίπτωσιν δὲ κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ κατέβαλον τὸ χρέος, θὰ ἐπέτρεπον εἰς τοὺς μπουλοῦκ μπασιάδες νὰ ὀδηγήσωσι τὰ στρατεύματά των ἐντὸς τῆς κώμης διὰ νὰ τὰ εἰσπράξωσι μόνοι των «ὄλα ἔως λιανό»<sup>1</sup>. Τὰ χρήματα ἐδόθησαν, ὡς ἀναγράφεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου δι' ἑτέρας χειρός: *(αποὺ ζήτη το λουπουση δηὰ τα γόσηα που γέδοσαν ὁ γηκονόμος δηὰ γροσηα 31.000)*.

Τὶ ἀκριβῶς συνέβη δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξιχνιάσωμεν, ἐὰν δηλαδὴ ἐγκατεστάθησαν αὐτοὶ οἱ μπουλοῦκ μπασιάδες εἰς τὴν Σελίτσαν ἢ ἕτεροι δι' ἄλλον λόγον, γεγονός ἐστὶν ὅτι τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγένετο ὁ «χαλασμός» περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1824. Ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων δὲν εἶναι γνωστός, ἢ συμπεριφορὰ ὁμως αὐτῶν εἶναι γνωστὴ ἀπὸ ἄλλας παρομοίας περιγραφάς. Ἡ διέλευσις τῶν Γκέκηδων διατηρεῖται ἀκόμη ὡς θλιβερὰ ἀνάμνησις ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἀφηγοῦνται γεγονότα ἀπιθάνως φρικτά, τὰ ὅποια διέσωσεν ἢ παράδοσις, διὰ τοὺς κινουμένους τούτους ἐγκλη-ματίαν. Οὗτοι τὴν φορὰν ταύτην ἤλθον διὰ νὰ παραμείνουν, νὰ καταληστεύ-σουν, νὰ τρομοκρατήσουν, διὰ νὰ συνεισθοῦν οἱ κάτοικοι. Οἱ Σελιτσιεῖς, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνεχθοῦν τὴν ἀνυπόφορον ταύτην κατάστασιν καὶ φειδό-μενοι τῆς ἀξιοπρεπείας των, ἔφυγον πρὸς ὄλας τὰς κατευθύνσεις. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκαταλειψάντων τὴν κώμην δὲν εἶναι ἀκριβής, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι παρέμεινον οἱ γέροντες καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ μετακινηθῶσι. Ἀπὸ ἕν ἄλλο στοιχείον, τὸ ὅποῖον ἠρεύνησα, ἐχύθη ὀλίγον φῶς διὰ νὰ φανῆ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς. Εἰς τὸ βιβλίον τῶν λογαριασμῶν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικάνορος δὲν ἀναγράφεται οὐδεμία εἰσπραξις κατὰ τὰ ἔτη 1824 καὶ 1825, ὡς προελθοῦσα ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσης. Κατὰ τὸν «χαλασμόν» τούτον ἀνεχώρησαν διὰ παντός καὶ οὐδέποτε ἀνεύρομεν πλέον ἴχνη των, μερικαὶ οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι διεδραμάτιζον κάποιον ρόλον εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Σελίτσης. Τὸ ὄνομα τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας Μέκα, ἥτις κατέλιπε πολ-λὰ τεκμήρια κοινωνικῆς εὐποιΐας καὶ τὰ ὅποια σώζονται μέχρι σήμερον, δὲν ἠκούσθη πλέον· ἐπίσης αἱ οἰκογένειαι Σκάντζιου, Τσίπα, Παπανεράντζη, Προβίδα, Κοτρότσιου, Μπουνόβα κ.ἄ.π. ἐξηφανίσθησαν. Οἱ περισσότεροι τῶν κατοίκων, ἰδίως οἱ τεχνῖται, οἱ ἐμπορευόμενοι καὶ οἱ ἀποτελοῦντες ἐν γένει τὴν ἀστικὴν τάξιν, ἔφυγον οἰκογενειακῶς πολὺ μακριὰ ἐκτὸς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ Κεντρικὴ Εὐρώπη καὶ ἡ Βλαχία προσείλ-κυσε πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας, ὡς ἡ Κωνσταν-

1. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσης, σ. 65.

τινούπολις, ἡ Προύσα, τὸ Μπαλῆκ - Ἰσάρ, Παζάρ - Κιόϊ καὶ ἄλλα κέντρα. Ταῦτα διεπιστώσαμεν ἐξ ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν, ἐξ ἐμβασμάτων πρὸς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ σχολεῖα καὶ ἐξ ἄλλων μαρτυριῶν. Ἐκεῖ, ἐνθα μετέβαινον, ἐγκαθίσταντο ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν τῶν καὶ μετήρχοντο διάφορα ἐπαγγέλματα, τὸ τοῦ κτίστου, τοῦ μεταπράτου, τοῦ κηπουροῦ, τοῦ βυρσοδέψου, τοῦ χρυσοχόου, τοῦ ἐμπόρου, τοῦ τραπεζίτου καὶ ἄλλα. Ἄρκετοὶ ἐκ τῶν κατοίκων εὖρον προσωρινὸν ἄσυλον εἰς τὰ γύρω χωριά καὶ εἰς ἄλλα κέντρα. Οὗτοι ἐπέστρεψαν σὺν τῷ χρόνῳ.

Οἱ ἐναπομείναντες κάτοικοι, δι' ἀναφορᾶς τῶν πρὸς τὸν Ρούμελη Βαλεσιῆ διεμαρτυρήθησαν διεκτραγωδήσαντες τὴν κατάστασίν τῶν ἐκ τῶν αὐθαιρεσιῶν καὶ βιαιοπραγιῶν τῶν μπουλοῦκ μπασιιάδων. Ἡ τουρκικὴ διοίκησις, δικαιολογοῦσα ἑαυτὴν διὰ τὴν συμπεριφορὰν τῆς ταύτης, δέχεται τὴν καταστροφὴν ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τῶν Σελιτσιέων, διότι οὗτοι ἐνήργησαν δῆθεν νὰ ἀπαλλάξωσι τὰ κτήματά τῶν ἀπὸ τὸ κτηματολόγιον τοῦ Στέμματος: «Ὡς τόσον ὁ χαλασμός σας ἔγινε ἀπὸ τὰ κεφάλια σας, μόνοι σας θελήσατε καὶ ἐκάματε τὴν δουλειάν σας τέτοιαν, ἐπειδὴ ἐσεῖς πολλὰ καλὰ ἰξεύρετε ὅτι τὸ χωρίον σας εἶναι Ἰμιλιάκι καὶ νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ βασιλικὸ μαχτοῦ εἶναι ἀδύνατον»<sup>1</sup>. Ἐὰν ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἀληθής, τότε καὶ ὁ λόγος τῆς καταστροφῆς γίνεται γνωστός. Οἱ κάτοικοι τῆς Σελίτισης ἐνδέχεται νὰ ἐνήργησαν διὰ τὴν ἐπανάκτησιν τῶν παλαιῶν τῶν δικαιοματῶν καὶ προνομίων καὶ ἠθέλησαν νὰ μετατρέψωσι τὴν κόμην τῶν εἰς κεφαλοχῶρι, ὅπως ἦτο πρὸ τῆς καταλήψεώς της ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Τὸ αἴτημά τῶν εἶχε βάσιν ἠθικὴν καὶ ἦτο λογικόν, διότι ὁ Ἀλῆ πασᾶς δὲν ἠγόρασε τὴν Σέλιτσαν, ἀλλὰ τὴν διήρπασε καὶ τὴν μετέτρεψεν εἰς τσιφλίκι του. Ἡ σουλτανικὴ κυβέρνησις, ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῶν ἐδαφῶν ἐκ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἀλῆ, κατεχώρησε τὴν Σέλιτσαν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν κτηματολόγιον. Εἰς παρομοίαις μὲ τοὺς Σελιτσιεῖς ἐνεργείας προέβησαν βραδύτερον τὰ ἐννέα χωρία Ζουπάνια καὶ ἐπέτυχον νὰ ἐκδοθῆ φιρμάνι, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπανάρχοντο τὰ κτήματά τῶν εἰς τὸ παλαιὸν καθεστῶς<sup>2</sup> τοῦ κεφαλοχωρίου. Τὴν δικαίαν ταύτην αἴτησιν τῶν Σελιτσιέων, ὄχι μόνον ἀπέρριψαν αἱ ἀρχαί, ἀλλὰ καὶ προέβησαν καὶ εἰς τὴν παραδειγματικὴν τιμωρίαν αὐτῶν. Ὁ ὑπογράφων τὸ ὡς ἄνω ἔγγραφον Ρουστὲμ μπέης ἐκ Μπιτωλιῶν προτρέπει τοὺς κατοίκους, ὅπως ἀποστείλωσι ἀντιπροσωπεῖαν διὰ νὰ ἐγγυηθῆ τὴν περαιτέρω εἰσπραξίν τοῦ «βασιλικοῦ μαχτοῦ». «Οἱ ἐμ-

1. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτισης, σ. 62.

2. Μ. Καλλινδέρη, Σημειώματα ἱστορικὰ ἐκ Δυτικῆς Μακεδονίας, Πτολεμαῖς 1939, σ. 53. Ἄπ. Βακαλοπούλου, Οἱ Δυτικομακεδόνες ἀπόδημοι ἐπὶ τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1958, σ. 27.

φρονες» πολῖται μετέβησαν εἰς τὸ Μοναστήρι (Μπιτώλια), ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν, ἔδωσαν ἐγγύησιν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ «συνάξουν τὸ βασιλικὸ μαχτοῦ», ἐφ' ὅσον θὰ ἐπέστρεφον οἱ κάτοικοι. Ὁ Ρουστὲμ μπέης, συνεπῆς πρὸς τὰς ὑποσχέσεις του, ἀνεκάλεσε τοὺς ἐγκατασταθέντας Τουρκαλιανούς καὶ διέταξε τοὺς γειτονικοὺς μπέηδες, ὅπως παύσωσι νὰ ἐνοχλῶσι τοὺς νομοταγεῖς ραγιάδες τῆς Σελίτσας καὶ νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς αὐτοὺς τὰς διαρπαγείσας γαίας των. Ἀπέστειλε δὲ ἐγκύκλιον διαταγὴν πρὸς ἀπάσας τὰς ἀρχὰς τῶν καζάδων<sup>1</sup> τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ σανδζάκια<sup>2</sup>, δι' ἧς διετάσσοντο οἱ κάτοικοι τῆς Σελίτσας, ὅπως ἐπιστρέψωσι εἰς τὴν πατρίδα των, αἱ δὲ τοπικαὶ ἀρχαὶ διετάσσοντο, ὅπως ἐνεργήσωσι διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τούτων. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀστυνομικῆς δυνάμεως τῆς Σελίτσας ἔλαβεν αὐστηρὰν διαταγὴν, ὅπως ἐνεργήσῃ διὰ τὸν ἐπαναπατρισμὸν τῶν φυγάδων. Ὁ ζαμπίτης<sup>3</sup>, ὀνόματι Αἶλο ἀγάς, δὲν ἠδυνήθη νὰ εὔρῃ Σελιτσιεῖς εἰς τὰ γύρω χωρία, διὰ νὰ μὴν ἐκτεθῆ δὲ εἰς τὰς προΐσταμένας του ἀρχὰς μετέβη εἰς τὸ ἄστυρον χωρίον Κοντσικὸν (Γαλατινὴ) καὶ διὰ τῆς βίας μετέφερεν οἰκογενείας ἐκ τοῦ Κοντσικοῦ καὶ τὰς ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Σελίτσαν. Ἡ αὐθαίρεσις αὕτη τοῦ ζαμπίτη ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὰς τοπικὰς ἀρχὰς τὰς ἐδρευούσας ἐν Λειψίστῃ (Νεάπολις). Αἱ ἀρχαὶ ἀπέστειλον πρὸς αὐτὸν ἐγγραφοὺς εἰς τόνον αὐστηρὸν καὶ ἀπειλητικὸν καὶ συνιστοῦν τὸν ζαμπίτην, ὅπως συγκεντρώσῃ «τοὺς καθαυτὸν σελιτζιότες. . . ἰδὲ ἀπὸ τὰ ἄλλα χωρία καθὼς καὶ τοὺς κοντζιότες τράβα χέρι»<sup>4</sup>. Αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἦσαν δυσηρεστημένοι διὰ τὴν μετακίνησιν ταύτην τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἔβλεπον οὐχὶ εὐχαρίστως τὴν ἐρήμωσιν τῆς ἀθηρᾶς κωμοπόλεως. Ἄλλως τε τοῦτο ἀντέκειτο καὶ εἰς τὴν εὐρύτεραν πολιτικὴν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως<sup>5</sup>. Ἡ ἐρήμωσις τῆς κωμοπόλεως ἐγένετο αἰσθητὴ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν περίοδον τῆς συγκομιδῆς τοῦ 1825, ἥτις ἦτο πενιχροτάτη καὶ αἱ εἰσπράξεις τῆς κυβερνήσεως μηδαμιναί. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1825 ἐξαπελύθη ἐγκύκλιος διαταγὴ ὑπὸ τοῦ Διβανίου τῆς Ρούμελης πρὸς ἀπάσας τὰς τοπικὰς ἀρχὰς τοῦ Ρούμελη Βαλεσῆ καὶ ἔζητεῖτο ἡ συγκέντρωσις καὶ πάλιν τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσας: «τώρα δισκορπιζόμενοι ἔνθεν κακεῖθεν ἄλλο δὲν κατορθώνουν, παρὰ ζημίαν τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ κοντὰ εἰς αὐτὸ μένουν καὶ τὰ βασιλικά ματλουπάτια. . . ἀπλήρωτα»<sup>6</sup>.

1. Καζάς = διαμέρισμα ἐπαρχίας.

2. Σανδζάκι = νομός.

3. Ζαμπίτης = ἀστυνομικὸς σταθμάρχης.

4. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσας, σ. 63-64.

5. Βλ. Ἀπ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Β', Θεσσαλονίκη 1964, σ. 20.

6. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσας, σ. 63.

Αἱ καταβληθεῖσαι προσπάθειαι δὲν ἔκαρποφόρησαν, διότι οἱ κάτοικοι εἶχον φύγει πολὺ μακριά. Οἱ κρυπτόμενοι εἰς τὰ περίξ χωρία ἐπέστρεψαν σὺν τῷ χρόνῳ, ἅμα τῇ ἀποκαταστάσει τῆς τάξεως, ἀλλὰ ἡ ἄλλοτε πλουσία κωμόπολις ἐπένετο κυριολεκτικῶς. Τὸ ἔτος 1829 τὸ κοινὸν τοῦ χωρίου εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην μιᾶς δαπάνης διὰ κοινωφελὲς ἔργον προφανῶς. Ἡ δαπάνη ἦτο σχετικῶς μικρά, ἀλλὰ ἡ κοινότης δὲν εἶχε τὴν δύναμιν ν' ἀνταποκριθῆ εἰς αὐτὴν καὶ δι' αὐτὸ ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ δάνειον. Πράγματι ἔδανείσθη παρὰ μουσουλμάνου τὸ ποσὸν τῶν 420 γροσίων. Τὸ ὁμολογὸν συνετάχθη ὑπὸ ἀνθρώπου ὀλίγων γραμματικῶν γνώσεων, γέμει ἀνορθογραφικῶν καὶ οἱ ὑπογράφοντες ἦσαν γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Μεταξὺ τῶν ὑπογραφόντων μόνον εἰς, ὁ Δημήτριος Στρέμπας, προήρχετο ἀπὸ οἰκογένειαν μὴ ἀσχολουμένην μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ τὴν φοβερὰν ἔλλειψιν πεπαιδευμένων σχετικῶς ἀνδρῶν<sup>1</sup>. Ἀπὸ τὸ ὁμολογὸν τοῦτο δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν τὴν πενίαν τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσῃς. Εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος ἀναγράφονται αἱ ἡμερομηνίαι ἀποδόσεως τοῦ χρέους. Ἐγένετο λοιπὸν ἡ πληρωμὴ τοῦ χρέους εἰς δόσεις καὶ ἡ ἀπόσβεσις συνετέλεσθη εἰς τὰς 13 Ἰανουαρίου 1835. Τὰ 420 γρόσια ἐπληρώθησαν εἰς διάστημα ἐπτὰ ἐτῶν.

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ φρικτοῦ «χαλασμοῦ» παρήλθον ἐξ ἑτῆ καὶ ἡ κωμόπολις δὲν ἐπανεὐρίσκε τὸν παλαιὸν τῆς ρυθμὸν. Οἱ φυγάδες τρομοκρατημένοι δὲν ἐπέστρεφον εἰς τὰς ἐστίας των, οἱ ξενητευμένοι δὲν ἐτόλμων νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν πατρίδα των καὶ τὰ ἑρεΐπια καὶ ἡ ἐρήμως ἐβασίλευον. Τὸ 1827 ἐγένοντο δύο ἐπιδρομαὶ τουρκαλβανικαὶ ὑπὸ τὸν Τιαφὴλ Μπούζῃ καὶ Ἀσλὰν μπέη<sup>2</sup> ἐναντίον τῆς Σιατίστῃς. Αὗται ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν ὀπλισμένων Σιατιστέων, ἀλλὰ ἡ μῆνις των ἐξέσπασεν εἰς τὰ γύρω χωρία. Ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔκαμον ἐξαίρεσιν εἰς τὴν Σελίτσαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς τοῦ 1830 ἀνέφερον οἱ Τοῦρκοι φοροεισπράκτορες τὰς ἀναιμικὰς των εἰσπράξεις ἐκ τῆς Σελίτσῃς. Τὴν 11ην Σεπτεμβρίου 1830 ἐξαπελύθη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μοναστηρίου καὶ ἑτέρα ἐγκύκλιος διαταγὴ πρὸς τοὺς φυγάδας καὶ τὰς τοπικὰς ἀρχάς. Εἰς μὲν τοὺς φυγάδας ὑπέσχετο, ὁ ἐκδοὺς Ροῦμελὴ Βαλεσῆς, ἐξασφάλισιν ἡσυχίας καὶ εἰρηνικῆς διαβιώσεως: «νὰ σηκωθῆτε νὰ πηγαίνετε εἰς τὸ χωριὸ σας νὰ κατοικήσητε καὶ νὰ ζῆσητε ἥσιχα τώρα ὅπου ἔπαυσαν τὰ ζουλοῦμια, τὰ κονάκια. . . . καὶ ἕνας δὲν ἔχει νὰ σᾶς πηράξῃ εἰς τὸ παραμικρόν», εἰς δὲ τὰς τοπικὰς ἀρχὰς ἐδίδε διαταγὴν ὅπως ἐνεργήσωσι διὰ τὸν ἐπαναπατισμὸν τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσῃς: «ὄθεν βρίσκονται ραγιαδες σελιτζιότες αὐτοῦ εἰς τὰ μέρη σας νὰ τοὺς στεί-

1. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 7.

2. Α λ α ζ ἄ ρ ο υ, Σιάτιστα. «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», τ. Γ', σ. 146.

λετε εἰς τὸ βατάνι τους, χωρὶς νὰ κάμετε διαφορετικά»<sup>1</sup>. Οἱ κάτοικοι καὶ πάλιν δὲν ἐπέστρεψαν. Ὁ ἐπαναπατρισμός ἤρχισε μὲ πολὺ βραδὺν ρυθμὸν μετὰ τὸ 1835.

Ἡ χρονικὴ περίοδος ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1830 ὑπῆρξε δραματικὴ. Ἡ ἀνταρσία τοῦ Ἄλῃ πασᾶ κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἢ ἐκραγεῖσα εἰς τὴν Χαλκιδικὴν, τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Νάουσσαν συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀναρχίαν καὶ τὰς ἀνωμαλίας εἰς τὰ μέρη ταῦτα τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Αἱ ἐπιπτώσεις εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν ἦσαν δυσμενέσταται εἰς τὴν περιοχὴν καὶ τὴν κομὸπολιν. Τὰ διερχόμενα τουρκικὰ στρατεύματα, συγκείμενα ἐξ ἐθελοντῶν ἢ μισθοφόρων Τουρκαλβανῶν, διήρπαζον καὶ ἐλεηλάτων τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς<sup>2</sup>. Πολλὰ τῶν σωμάτων τούτων περιήρχοντο τὴν ὑπαίθρον πρὸς ἐκφοβισμὸν τῶν ἐλληνικῶν κυρίως πληθυσμῶν καὶ μετήρχοντο πάντα τὰ μέσα τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς λεηλασίας.

Ἡ Σελίτσα, ἡ ὁποία ἤκμαζε πρὸ τοῦ 1774, διὰ τῆς καλλιέργειας τῆς πλουσίας τῆς γῆς, τῆς ἀνεπτυγμένης βιοτεχνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἀτάκτων τουρκαλβανικῶν συμμοριῶν. Ἡ οἰκονομικὴ τῆς αὐτῆ ἀνόησις συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν, δι' ἃ καὶ διετήρει σχολεῖα σπουδαῖα. Εἶχε μάλιστα καὶ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδαξεν ὁ σοφὸς Μιχαὴλ Παπαγεωργίου, ὁ μαθητὴς τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρως<sup>3</sup>. Ὁ χαλασμός τοῦ 1774 ἐπέφερον οἰκονομικὸν μαρασμὸν, ἡ δὲ ἐπακολουθήσασα τυραννία τοῦ Ἄλῃ πασᾶ ἐπέτεινε τὴν παρακμὴν. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἐκπαιδευτικὴ παράδοσις διετηρήθη καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ δὲν ἐκλείσει τὰς πύλας τῆς. Κατὰ τὴν περίοδον μάλιστα τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος ἐδίδαξεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὁ διαπρεπὴς διδάσκαλος τοῦ γένους Ἀργύριος Παπαρίζος<sup>4</sup>. Ἄμα τῇ πτώσει τοῦ Ἄλῃ πασᾶ ἐπηκολούθησαν τὰ γεγονότα, ἅτινα περιεγράψαμεν καὶ ἡ κομὸπολις ὑπέστη τὸν δευτερον «χαλασμόν». Οὗτος εἶχε συνεπείας ὀδυνηράς, διότι ἔφυγε τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων καὶ

1. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσας, σ. 64.

2. Ἄπ. Βακαλοπούλου, Ἐπὶ τὴν ἱστορίαν ἐνὸς Μακεδονικοῦ χωριοῦ, τοῦ Λιμποχόβου, στίς ἀρχὰς τοῦ 19 αἰ. «Ὁ Φάρος τῆς Βορείου Ἑλλάδος» 2 (1940) 114: «Τὸ 1821 ἀνοίξεις ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις καὶ διήρκεσεν μέχρι τοῦ 1821 8: ὀκτῶ ἔτη κατὰ σειρὰν. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐφευγαν εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ σπήλαια. Ἐκεῖ ἦταν ἡ κατοικία τῶν. Ἀπερνοῦσαν στρατεύματα Ἀλβανικὰ καὶ δὲν εἶχον πειθαρχία. Ἦταν ὅλοι ἐθελονταὶ (τουρκιστὶ μπισπιζοῦκ) καὶ ἔκαναν μεγάλας καταχρήσεις, ἐκλεβαν ἐφόδον, αἰχμαλώτιζαν, ἐπρόσβαλλαν καὶ πολλὰ ἄλλα. Πολλοὶ κάτοικοι ἀπέθνησκον εἰς τὰ δάση καὶ τὰς νύκτας τοὺς ἔφερναν καὶ τοὺς ἔθαπταν εἰς τὴν ἐκκλησίαν».

3. Ἄθ. Γιολπᾶκη, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ἀγίου Ἀθανασίου Ἐρατύρας, Θεσσαλονίκη 1962, σ. 13.

4. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 6.

παρέμεινον ὀλίγοι, ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Σέλιτσαν. Μέχρι τοῦ 1835 παρατηρεῖται ἐρήμωσις καὶ παρακμή. Μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπανήλθον πολλοὶ κάτοικοι. Τὸ 1844 ἡ Σέλιτσα ἐπανεκτίησε τὴν παλαιάν της κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν θέσιν καὶ τὸ 1846 ἐξηγόρασε τὰ κτήματα ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν καὶ ἔπαυσε νὰ εἶναι ἱμλιάκι. Ἐπηρεολοῦθησε περίοδος εὐημερίας, ἐγένετο ὁ Μακεδονικὸς Ἄγών, ἀπλευθερώθη ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἀλλὰ ἡ ἀνάμνησις τοῦ φοβεροῦ «χαλασμοῦ» ἐπιζῆ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

#### ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Δημοσιεῖομεν ἀκολούθως ἅπαντα τὰ ἀνέκδοτα ἔγγραφα τὰ ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν ἀνὰ χεῖρας μελέτην. Προσεπέθησαμεν νὰ διατηρήσωμεν τὴν στίξιν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν κειμένων.

##### 1.

Ἐνθύμησις τοῦ πρώτου «χαλασμοῦ»

(Ἀρχεῖον Ἄθανασίου Γιομπλάκη)

*αφοδ Ἀπριλίου ἀ ἡμέρα δευτέρα γράφο διὰ θύμησι ὁπου ἐγινε ὁ χαλασμός ἂ ἀπὸ τοὺς ζορπαδες τὸν μισαρόν τὰ ὀνόματα τιοντος ἡσονφ ο νιβιτζας ὁ τζατζης καὶ Ὀσμὰν μπεκηκξῆς κὲ ὁ καραμαχμούτης καὶ χοτοκηούλης κε μπεχλουλης καὶ οἱ ἐπίληποι μπαλονμπασιαδες τὰ ὀνόματα πιδς τα ἡξεύρη — ἦρθαν χιλιαδες διο κε μιση κὲ ἐμπίκαν κε ἐσκότοσαν κε ὄλο το βηὸς το ἐμασαν κὲ ἐκαφαν ὀσπήτια κὲ ἀργαστήρια 104 καὶ ἐκαφαν ἀνθρωπους κε ἀπέθανον κὲ ἐπίραν βιδς πολὴν φορτία ἀμετριτα καὶ ἐκάθισαν μέσα ἡμερες 10 κὲ βγένοντας ἐπίραν ὀς σκλαβους τὸν κωρ ἀναγνώστην ἀλεξιουν κοτζιαμπάσιν καὶ ἐπίλιπους 10 καὶ ἐκαφαν τὴν ἐκλισῆαν τῆς ἀγίας Παρασκεβῆς κε τὸν ἀγίον Ἀποστόλον τὴν ἐκλισιαν κε ἐγινε θρίνος κε ὀδηρμὸς κε γραφο δια τίμηση.*

*Καλλινικος.*

##### 2.

(Ἀρχεῖον Ἰ. Ν. Ἄγιου Γεωργίου Ἐρατύρας)

Ἐπὶ χάρτου πολυτελοῦς, διαστάσεων 0,38 X 0,24, εἰς καλὴν κατάστασιν.

Ἄπὸ τὸν ἐνδοξότατον Μουσταφᾶ μπη καποντζίμπη καὶ κεχαγιά μπέη τοῦ ὑψηλοτάτου Βεζιρ Ἀχμέτ Πασᾶ ἐφένδη μον.

*Τουρκικὴ εἰσυγραφὴ*

*Ἐυγογραφὴ*

(Τ. Σ)

*Πρὸς ἐσᾶς ραγιάδες Σέλιτζας σᾶς φανερώνομεν, ὅτι ἐλάβαμε ἀπὸ τοὺς*

1. Ἄκολουθεῖ λέξις δυσανάγνωστος.

ἀπεσταλμένους σας γρόσια πέντε χιλιάδες 5.000. μένον ἀκόμη νὰ στείλητε Γρ. τριανταπέντε χιλιάδες τα οποια μίαν ὥραν πρωιτερα να τὰ συναξετε και νὰ ἔλθουν ἐδῶ με τὰ χέρια μας με το μαριβέη(;) τοῦ ἀγαπητοῦ μας Οσμὰν ἀγᾶ μπουμπασίρη<sup>1</sup> σας, εἰς τὸν ὅποιον νὰ δώσητε διὰ χιςμέτι<sup>2</sup> του τρεῖς χιλιάδες γρόσια μόνον και ὄχι ἄλλα. Οὕτω νὰ καμετε και ὄχι ἄλλως ἐξ ἀποφάσεώς σας.

1821 δεκεμβρίου 7

Ἐπογραφή

3.

(Ἀρχεῖον Ἰ. Ν. Ἁγίου Γεωργίου Ἐρατύρας)

Τὸ κατωτέρω ἔγγραφον εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ χάρτου πολυτελοῦς, διαστάσεων 0,32 × 0,23 μ. Εἰς τὸ ἄνω μέρος δεξιὰ φέρει σφραγίδα τουρκικὴν, εἰς τὸ μέσον τουρκικὴν ἐπιγραφὴν καὶ κάτω δύο σειρὰς δυσαναγνώστων γραμμάτων. Πιθανὸν νὰ εἶναι οἱ τίτλοι τοῦ γράφοντος.

Πρὸς εσᾶς Κοτζιαμπάσηδες και λοιποὶ ραγιάδες τῆς Σελίτσας, διὰ του παρόντος ημετερον Ἐψηλοῦ Μπουγιορουλδιοῦ<sup>3</sup>, σᾶς φανερόνωμεν ἐπειδὴς και ὁ μιζιλχανές τοῦ Τζομαγιά Καζασή ἔχει χρεῖαν διὰ τὸ δυσβάστακτον και ἀνικονόμητον τοῦ Ἰνταρέ<sup>4</sup> του διὰ τούτω εἶναι χρεῖα νὰ βοηθήσητε και σεις ἀναλογως τῆς καταστάσεως σας γρόσια 1.500, τα ὅποια μπιρ ταμάμ<sup>5</sup> να τὰ ἐγγχειρισετε εἰς τὸν ἐπιφεροντα. Τὰ βαση τα ἐδικα σας κατὰ μέρος, το ὄντι πολλὰ εἶναι διὰ τούτο και γνωρίζοντάς τα, σας ἐκατεβάσαμε και περισσοτερα ἀπὸ ἴμηση τὸν ὅπου εἶχате δώσει τὸν ἀπερασμένον χρόνον δια τὴν ἴδιαν πόθει. Λοιπὸν προθυμοποιηήτε να αποδοσετε τὴν ἀνωτέρω ποσοτητα χωρὶς καμὴν ἀντιλογίαν και προφαση. Οὕτω ὡς προστάζομεν ἀκολουθήσατε και μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφασεως.

Ἐξεδόθη τὸ ημετέρον ὑψηλὸν Βογιορδι ἀπὸ τῶ Ντιβὰν τῆς Ρούμελης Ντερβενταντ Ναζιρῆ και Σερασκέρη ἐν ἔτη τω χιλιουστῶ ὀκτακοσιοστῶ εἰκοστῶ τρίτῳ ἐν μηνὶ Μαρτίου δευτέρα.

4.

(Ἀρχεῖον Ἀθανασίου Γιομπλάκη)

Ἐπιστολὴ ἐφ' ἁπλοῦ χάρτου, διαστάσεων 0,20 × 0,22 μ. Ἄνω και εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς ἐπιγραφὴ τουρκιστὶ και σφραγίς.

Ἀγαπημένοι μου κοτζιαμπάσηδες και παπάδες και ραγιάδες τῆς Σέ-

1. Μπουμπασίρης = κλητὴρ.

2. Χίςμέτι = μισθός.

3. Μπουγιορουλδιοῦ (Βογιορδι) = ἔγγραφον.

4. Ἰνταρές = προϋπολογισμός και ἰσοζύγιον προϋπολογισμοῦ.

5. Μπιρ ταμάμ = ἀκριβῶς.

λιτζας σας φανερωνον πὼς του χοργιό σας τούβγαλα ἀπὸ την Καστουργιά  
 μὲ φηγμανι ὕψηλὸν και μὲ πουγιουρητή του σερασκέρ αφέντη μας και ἀπὸ  
 τωρὰ και δὴ οὐλὰ τα δουσιμάτά σας θέλου γίνοντη μὲ του μαρηφητη μὸν  
 και εχὸν νὰ σὰς κανου Βηκαγιε και σηγιανετή(;) μὲ νοφούζη τοῦ βασιλείου  
 μας μονάχα νὰ κητάζετε νὰ μον κλητη ενα κονάκοι καλο διὰ μένα και δια  
 τοὺς...<sup>1</sup> ουδὴ σιμηρα. θελω ερθον αφοῦ εἰς του χουργιο να το κοιτάξου τὰ  
 χαλή του μένω καθὼς σὰς γραφον νακολουθησητε χωρὶς αλου.

1823 μαρτίου 18

5.

(Ἀρχεῖον Ζήση Ν. Τσοτσούλα)

Ἄναφορὰ τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσης πρὸς τὰς ἀρχάς.

Εἶνα γεγραμμένη εἰς διπλοῦν φύλλον σχήματος κόλλας ἀναφορὰς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς  
 φέρει λέξιν δυσανάγνωστον. Εἰς τὸ περιθώριον δεξιὰ φέρει σφραγίδα. Διὰ δευτέρας  
 γραφῆς ἄνωθεν τῆς σφραγίδος φέρει τέσσαρας λέξεις δυσαναγνώστους.

Ἐνδοξότατε και ποληχρονημένε. . .<sup>2</sup> τὴν ἐνδοξότητά σου δουλικῶς  
 προσκονοῦμεν και τὸ χέρι σου φιλοῦμεν τὸν Θεὸν παρακαλοῦμεν διὰ τὰ χαηρὲ  
 μουρατά(;) σου ἀμὴν. μὲ τὸ δουλικὸν μας σὲ φανερώνομεν ὅτι ἐδὼ ἐμάθαμεν  
 ὅτι ἦλθαν αὐτοῦ μερικὸι χωριανοὶ και ἔκαμαν σνιετ<sup>3</sup> ἀπὸ τὸν ζαμπίτη μας  
 και ἀπὸ πέντε ἔξη χωριανοὶ και ἀκούσαμεν ὅτι ἔδωσες ἡλάμι<sup>4</sup> εἰς αὐτὸ δὲν  
 εἴμεστε ραζίδες<sup>5</sup> ὅλον τὸ χωριὸν και χωρὶς αρτζοάλι<sup>6</sup> χωριανικὸν πὼς  
 δίδης ἡλάμι και ἂν ἔδωσες παρακαλοῦμε νὰ μᾶς φανερώσης ποῖος εἶναι ὁ  
 ταβατζῆς μας νὰ ξεγηθοῦμη μὲ αὐτὸν εἰ δὲ μὴ νὰ κινήσομε ὅλον τὸ χωριὸν νὰ  
 πηγένομη εἰς τὸν ρούμελην αφέντη μας νὰ κλάψωμεν τὸ χάλι μας και νὰ  
 κρηθοῦμη μὲ τὸν νταβατζῆν μας εἰς δὲ αὐτὸ δὲν τὸ δεχομαστι νὰ βγένη ενας  
 σερέτης νὰ μᾶς ἀνακατόνη το χωριὸν και η ἐνδοξότης σου μὴν γενηστε καίλης  
 νὰ μᾶς χαλάσης το χωριὸν και ἂν θέλης τὸ καλὸν του χοριοῦ μας νὰ μᾶς  
 μαρτυρήσης τὸν ἄνθρωπον οπου ἦλθεν και τὰ εἶπεν αὐτὰ νὰ σοῦ τὸν μαρτη-  
 ρίσομη και ἡμεῖς τι ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸς ὅλον τὸ χωριὸν μὰ αὐτὸ τὸ θέλομεν  
 νὰ μᾶς μαρτηρίσης χωρὶς ἄλλο. Ταῦτα και οἱ χρόνοι σου πολλοὶ ἀμὴν:  
 1821 Ἰανουαρίου 21.

1. Λέξεις δυσανάγνωστος.

2. Λέξεις δυσανάγνωστος.

3. Σνιετ = ὁμόλογον συμβόλαιον.

4. Ἡλάμι = κοινοποιήσις ἀποφάσεως.

5. Ραζῆς = ἱκανοποιημένος, εὐχαριστημένος.

6. Ἀρτζοάλι = αἰτησις, ἀναφορὰ.

Παναγιότις Βακήλις<sup>1</sup> τῆς χώρας.

Παπαδημήτριος Οικονόμος — Παπατζήμος — Παπαδημήτριος.

Νικόλαος Ἰωάννου — Μανώλης — Θανάσης Στρέμπας.

<sup>1</sup> Ακολουθοῦν τεσσαράκοντα ἑνέα ὑπογραφαί

## 6.

(Αρχεῖον Ζήση Τσοτσούλα)

Γράμμα ἐξωφλητικόν. Ἐπί διπλοῦ χάρτου. Ὁ γραφικὸς χαρακτήρ ἄριστος ἄνευ ἀνορθογραφιδῶν.

Διὰ τοῦ παρόντος μου ἐνυπογράφου, καὶ ἐμμαρτύρου τῆς ἐξωφλήσεως γραμματος δηλοποιῶ ἐγὼ ὁ ὑποκάτωθι ὑπογεγραμμένος Ἰωάννης δήμου Κορδογιάννη, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μακαρίτου πατρός μου, ἔλαβον τὸ ἀνήκον μέρος ἀπὸ τε τῆς πατρικῆς, καὶ μητρικῆς μου περιουσίας ἀπὸ τοῦς ἀδελφούς μου ζήσην, γεώργιον, καὶ Κότιαν μέχρι λεπτοῦ, καὶ ἐπῆρα καὶ ἐξώφλησα μὲ αὐτούς, καὶ δὲν ἔχω εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ζητῶ οὔτε ἀπὸ τὰ πατρικά μου, οὔτε ἀπὸ τὰ μητρικά μου οὐδ' ὀβολόν, ὡσὰν ὁποῦ ἐξώφλησα μὲ αὐτούς κατὰ τὴν εὐλογοφανῆ, καὶ ἀρεστήν εἰς ὅλα τὰ ἀδέλφια διαμοίρασίν μας! Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἔδειξεν καὶ βεβαίωσιν ἐγένετο τὸ παρὸν τῆς ἐξωφλήσεως γραμμα μου, καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τῶν ἄνωθι ἀδελφῶν μου εἰς ἀσφάλειάν τους, ἦν\* ἔχη τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ.

1806 Ἀγούστου 19 Σέλιτσα.

Ἰωάννης δήμου Κορδογιάννη μὴ ἰξεύροντας νὰ γράψω διὰ χειρὸς τοῦ ἀργυρίου Παπαρίζου βεβαίωσω τὰ ἄνωθι.

Παπαχαράλαμπος ἀγιοταφίτης μάρτης

Παπατζήκος μαρτηρο

Παπαδημήτριος οικονόμος μαρτηρῶ

Παπα Ἰωάννης μαρτηρῶ

Παπα ἀντώνιος μάρτης

Παπατζιμος μαρτηρῶ

δήμος - Κωνστα μαρτηρῶ

ἀργύριος Παπαρίζου ὑπέγραψα αὐτὸν καὶ μαρτηρῶ

Κόστας μοσολη μαρτηρο

Λουκας λαζάρου μαρτηρῶ

γηοργιος καραπάντζηος μαρτηρο

ληωτης Πεστορηκίλη μαρτηρο

1. Βεκήλι (Βακήλης) = ἀντιπρόσωπος.

## 7.

Ἐθμολογον ἐπὶ τῇ συνάψει δανείου

(Ἀρχεῖον Ἰωάννου Στρέμπα)

Ἐπὶ χάρτου ἡμεφθαρμένου σχήματος ἐπιστολικοῦ.

Διὰ τῆς παρούσης μας ὁμολογοῦσας φανερωθῶμεν καὶ ὁμολογοῦμεν οἱ μὲν οἱ χωριανοὶ σιλιτζιωτοὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὅσοι ἐδανοῖσθαιμὲν διὰ χρίαν τῇ χώρᾳ μας παρὰ τὸν χαλοῖμην ἀνοιφουὸν τῷ Τζαφεραγαν Γρ. 420, ἤτοι τετρακόσια οἴκωσιν τα ὅποια ὡς προοιποσχομεσθε ἐφχαρὶς στοῖσωμοι . . .<sup>1</sup> μὴ μὴ ἡμέρα καὶ ἂν ἀπερασοῦν ἀπὸ τὸν κερὸν καὶ τρέχον με τὸν διάφωρον τὰ δέκα δώδοικα τὸν χρόνον καὶ δοῖα τοῦ Βέβιον τῆς ἀλοιθείας δόινμοι τὴν παροῦσα μας εἰς χόϊρας τῶν χαλοῖμοι γὰ ἔχοι το κοῖρωσ καὶ εἰς στοῦ ἐνδοικξοι 1828 Μαρτοῖου 15. γεώργης βασιλῆς μαζὸ μὲ τὴν χῶρα βεβαιοῦ

1829

Ἀδάμος Τζιάντζιαρης βεβιώνου  
 Νίκος Τζιουμπρα Βεβιώνου  
 Θεοχάρης Μπαρμπαροῦσης Βεβιώνου  
 Δημήτριος Θιοῦμη βεβιώνου  
 λαζος » βεβιώνου  
 γεώργης Ἀρβανίτης βεβιώνου  
 ἐγὼ ὁ Νουκόλας γοντζος βεβιώνου  
 Δημήτριος Στρέμπα βεβιώνου  
 Νιακὸς Δήμου βεβιώνου  
 Νικόλας Μήληου βεβιώνου

Εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ ὁμολόγου ἡ πρώτη σειρά εἶναι δυσανάγνωστος, ἀκολούθως δὲ ἀναγράφονται αἱ δόσεις δι' ὧν ἐξωφλήθη τὸ χρέος ὡς ἐξῆς:

Τὸ Χαλήμοι γὰ ηροσιπεντε	γρόσια	25
Τεσλιμας ὁ Ἀδάμος τὸν Χαλήμη ἔτερα	γρόσια	25
Κόπας Χατζημάμας χαλήμη	γροσια	30
		<u>80</u>
δυσανάγνωστος. . . .		5
1833 Ὀκτωβρ. μοὶ χέρι μου δέκα ἑπτα		17,10
μοὶ χέρι τοῦ τζήμ. . . . δέκα		10
1834 Ἰαν. 6 Χαλήμη		90
1835 Ἰαν. 13	γρόσια	218
	Γρόσια.	<u>420,10</u>

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΙΟΜΠΛΑΚΗΣ

1. Λέξις δυσανάγνωστος.

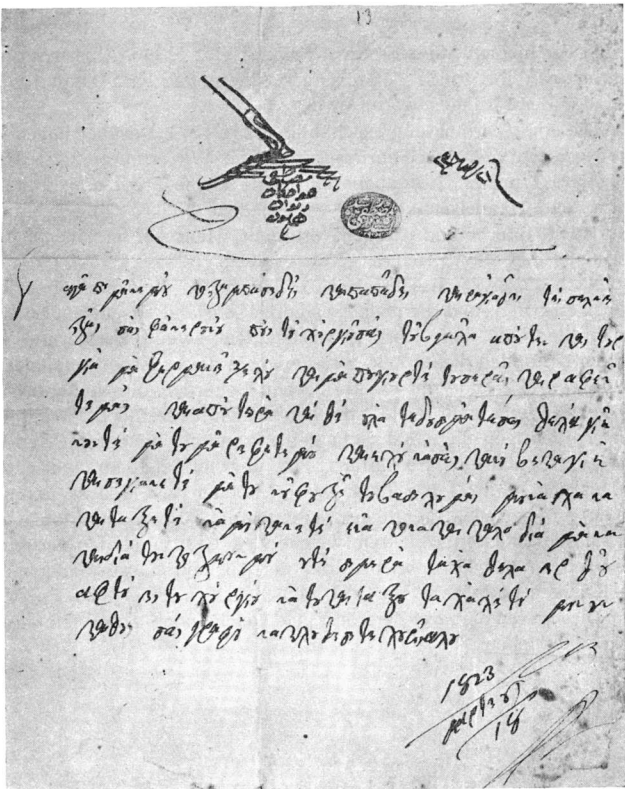
## ZUSAMMENFASSUNG

In der kleinen Stadt Eratyra (Selitz) gibt es eine Überlieferung, dass einmal eine grosse Zerstörung stattgefunden hat. Das ist wahr, aber der Zerstörungen waren zwei.

Die erste Vernichtung geschah im Jahre 1774. Darüber haben wir eine Nachricht aus einer Schrifts-Erinnerung. Wir erfahren, dass 2.500 irreguläre Truppen, Türkalbanesen, in die kleine Stadt eingedrungen waren und Handelsartikel und verschiedene andere Dinge geraubt, Kaufläden, Häuser und Kirchen verbrannt, Menschen erschlagen und viel mehr in Gefangenschaft geführt haben.

Nach dieser furchtbaren Katastrophe haben viele Einwohner die Flucht ergriffen, und die meisten sind ins Ausland ausgewandert. Die kleine Stadt ist zum Dorf geworden. Die zweite Zerstörung bezeugen Urkunden dieser Zeit, welche wir in dieser Arbeit publizieren. Im Jahre 1820 änderten die türkischen Behörden die Steuerauflage und verlangten mehr Geld von den armen Untertanen. Wenn die Steuerpflichtigen das Geld nicht geben konnten, dann schickten die Türken irreguläre Scharen in das Dorf, um viel Schaden anzurichten. So geschah es im Jahre 1824; die Einwohner von Selitz konnten die hohe Steuer nicht bezahlen, weswegen die Türken eine Menge von irregulären Soldaten schickten, welche viele Grausamkeiten verübten. Die meisten der Einwohner waren ins Ausland ausgewandert, nur die Kranken und Greise im Dorf geblieben.

Dies waren die zwei Zerstörungen, welche noch in der Erinnerung des Volkes leben.



Φωτοτυπία τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 4 ἔγγράφου